

Anmälan mot Kriminalvården, häktet Jönköping m.fl., om utebliven riskbedömning m.m.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 8 januari 2008, klagade AA på att Kriminalvården vid transporter mellan olika häkten inte hade tagit någon hänsyn till den hotbild som fanns mot honom på grund av att han hade polisanmält en misshandel som han blivit utsatt för. AA uppgav också att han, när han påtalade hotbilden, blev kallad för ”grälsjuk gubbe” av en anställd samt att han under en transport flera gånger av en annan anställd blev kallad ”angivare”.

AA var också kritisk till att Åklagarmyndigheten hade ”insisterat” på att hans fängelsestraff skulle avtjänas omedelbart. Enligt AA hade detta lett till att han skulle få avtjäna fängelsestraffet om åtta månader i avskildhet i stället för på en säkerhetsavdelning, vilket hade varit möjligt om man hade skjutit på verkställigheten.

Utredning

Handlingar begärdes in och granskades. Kriminalvården anmodades därefter att yttra sig över vad AA hade anfört.

I ett remissvar den 8 maj 2008 anförde Kriminalvården, genom enhetschefen BB, bl.a. följande.

Häktet Kalmar har anfört följande.

AA häktades den 9 oktober 2007 till följd av misstanke om stöld och narkotikabrott. Eftersom platssituationen vid häktet Kalmar var mycket ansträngd vid det aktuella tillfället fanns inte möjlighet att flytta honom till själva häktet, utan han fick vara fortsatt placerad i en arrestcell i avvaktan på ledig plats. Den 11 oktober 2007 var platssituationen fortsatt mycket besvärlig, men det öppnade sig en möjlighet att placera AA i själva häktet. Han förflyttades således från en arrestplats till ett bostadsrum i en häktesavdelning. Emellertid blev platssituationen snabbt sådan att ett flertal häktade måste flyttas snabbt till ett annat häkte. Av den anledningen transporterades AA till häktet Växjö efter att endast ha vistats några timmar på häktesavdelningen. Grunden till varför han förflyttades var således inte uppgifter rörande en hotbild mot AA utan platssituationen. Varken kriminalvårdsinspektören vid häktet eller vakthavande befäl hade vid förflyttningstillfället några uppgifter om en

konkret hotbild mot AA. Under tiden i häktet Kalmar var AA ålagd restriktioner av åklagaren och deltog därför inte i någon gemensamhet med andra intagna i häktet.

Häktet Växjö har anfört följande.

AA förflyttades till häktet Växjö från häktet Kalmar på grund av överbeläggning. Någon information beträffande hotbild kom ej till häktet Växjös kännedom innan ankomsten till Växjö. Först placerades han på gemensamhetsavdelning, men förflyttades restriktionsavdelning så fort samordnaren på häktet fick kunskap om att han kände sig hotad och rädd. Samordnaren på häktet hade då kontakt med såväl häktet i Kalmar som CC, polisen i Västervik. CC uppgav att det fanns fog för AA:s rädsla. Enligt kriminalvårdsinspektör DD transportanmäldes AA för transport den 17 december 2007 på eget säte till häktet Jönköping.

Häktet Jönköping har bl.a. anfört följande.

AA transporterades den 17 december 2007 från häktet Växjö, där han var intagen, med destination häktet Norrköping för att på domstols begäran inställas därifrån till en rättegång i Linköping den 19 december 2007. Resan skedde med övernattnig i häktet Jönköping, dit han ankom den 17 december kl. 12.06 och fortsatte dagen därefter kl. 10.38 till häktet Norrköping. Anledningen till övernattnigen i häktet Jönköping var att AA även skulle inställas till en rättegång i Jönköping på eftermiddagen den 17 december. Transporten planerades och beställdes av häktet Växjö, där AA:s förhållanden var väl kända och säkerhetsbedömningen i samband med transporten gjordes där.

På morgonen den 18 december påtalade AA för personal på häktet Jönköping att det fanns en hotbild mot honom och förklarade att han vägrade att medfölja transporten till Norrköping om han inte fick åka ensam med personal i transportbilen.

Tjänstgörande samordnare vid häktet Jönköping, EE, hade därför flera samtal med AA under förmiddagen, hon lät honom också, på hans begäran, ringa flera telefonsamtal (på tjänstetelefon) till sin advokat och till den i anmälan omnämnde polismannen CC. EE talade även två gånger i telefon med CC och med personal vid häktet Växjö för att bilda sig en uppfattning om situationen.

För EE stod det därvid klart att häktet Växjö vid sin säkerhetsbedömning känt till och vägt in den uppgivna hotbilden och att skäl för häktet Jönköping att gå in och överpröva häktet Växjös bedömning inte fanns. Hon ställde även frågor till AA för att klarlägga om något hänt under resans gång som skulle ändrat bilden.

Då transporten därefter skulle avgå från häktet Jönköping, och det var uppenbart att, om inte AA medföljde som planerat, det förelåg en påtaglig risk att han inte skulle kunna inställas till rättegång nästa dag enligt domstolens begäran (på grund av transporttekniska svårigheter), så hade EE ett nytt samtal tillsammans med de aktuella transportförarna med AA där hon gjorde helt klart att transporten skulle ske som planerat, med eller mot AA:s vilja och detta på de grunder som redovisats ovan.

För att desarmera spänningen i situationen och få AA att finna sig i läget sådant det var, försökte EE därefter att genom att skämta få AA på bättre humör bl.a. genom att på skoj förebrå honom (som var yngre än EE) att han uppträdde som "en grälsjuk gammal gubbe". Som EE upplevde det förstod AA skämtet och skrattade med och när transporten lämnade häktet pratade och skrattade han med transportförarna.

Transporttjänsten har i yttrande i huvudsak anfört följande.

Inom kriminalvården kan beställare själva lägga in sina beställningar i planeringsprogrammet LIFT. En beställning kan generera en eller flera resor, beroende på hur lång transportsträckan är och vilka förutsättningar som gäller för den enskilda transporten. Vid beställningen anges den information som är av vikt för vår planeringspersonal för att de ska kunna planera bra, säkra och effektiva transporter. Exempel på transportinformation, förutom tider och destination, som är av intresse för oss är information om säkerhetsklass, restriktioner, målskamrater flykttfara, våldsbenaägenhet, medicinanvändning, brott eller misstanke om brott samt behov av fängsel. Den samlade bedömningen av denna information ligger till grund för den övriga planeringen av transporten.

Aktuella transporter

Häktet Växjö till häktet Jönköping 071217

Vid aktuell transport framgår det från beställningen att klienten bör transporteras ensam på säte men inget om någon hotbild eller dylikt.

Häktet Jönköping till häktet Norrköping 071218

Vid denna beställning framkommer ingen information utöver följande; misstanke om brott, fängsel och målnummer.

Häktet Norrköping till häktet Växjö 071221

Här framgår det att det finns yttre hot mot klienten och att han ska transporteras ensam i fordonet.

Nedlåtande kommentarer

Utpekad vårdare kommer mycket väl ihåg transporten och anför följande avseende uttalanden om angiveri. Detta var en allmän diskussion kring den aktuella rättegången och vårdarens uttalanden var inte riktade mot AA utan hur dom åtalade i den rättegång som AA var vittne i kanske såg på honom. Det andra uttalandet om kompistjuv var inte heller riktat mot AA utan även detta en allmän diskussion kring att intagna tidigare inte stal av varann men att detta kan förekomma nuförtiden. Avseende den tredje diskussionen var det en kommentar kring en tidningsartikel om en misshandlad invandrarkvinna som AA läste. Vårdaren påtalade i samband med en diskussion kring artikel att det i vissa andra kulturer förekommer att kvinnor inte behandlas med respekt och att detta beteende tyvärr tas med hit. Klienten måste ha missuppfattat diskussionerna.

Av KLAS-systemet framgår att AA ankom häktet Växjö den 11 oktober 2007 och transporterades därifrån till häktet Jönköping den 17 december 2007. Han transporterades den 18 december till häktet Norrköping och den 21 december 2007 tillbaka till häktet Växjö.

Av anteckning den 13 december 2007 i KLAS-systemet som införts av häktet Växjö framgår följande. FF har angående eventuell hotbild mot AA kontaktat vakthavande befäl (VB) GG, häktet Kalmar, angående AA och hans inställelse i Göta hovrätt, Jönköping. VB GG hade inga synpunkter på att det skulle finnas några förhöjda säkerhetsåtgärder kring denna rättegång. På frågan om det var lämpligt att två andra klienter, som även de kommer från Kalmar, kan åka i samma transportbil upp till Jönköping svarade VB GG att om de inte sitter på samma säte och klienten HH var fängslad ansåg han det inte föreligga några problem.

Författningsbestämmelser

Av 4 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för behandling i häkte (KVFS 2007:1) framgår att en preliminär riskbedömning omedelbart skall genomföras rörande den häktade.

Av allmänna råd till 4 § framgår att syftet med riskbedömningen är att ha en grund för en säkerhetsbedömning t.ex. om ett överraskande eller akut transportbehov skulle uppstå eller om fara för egen eller annans liv eller hälsa bedöms föreligga.

Av 10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om transportverksamhet m.m. (KVFS 2006:11) framgår att en transportbeställning alltid skall innehålla beslut beträffande fängsel under transport samt i övrigt sådana upplysningar som kan ha betydelse för säkerheten under transporten.

Kriminalvårdens bedömning

Transporterna

En preliminär riskbedömning har inte genomförts på häktet Kalmar rörande AA. En sådan skulle ha genomförts omedelbart efter det att AA häktades. Någon kännedom om den hotbild som fanns rörande AA saknades därför. Både häktet Växjö och

häktet Jönköping hade fått uppgift om att det fanns en hotbild mot AA men har inte vidarebefordrat detta vid transportbeställningen. Häktet Kalmar kan inte undgå kritik för att riskbedömningen inte genomfördes. Häktena Växjö och Jönköping kan inte undgå kritik för att transporttjänsten inte informerades om hotbilden mot AA.

Nedlåtande uttalanden

Samordnaren vid häktet Jönköping har vidgått att hon har kallat AA för en ”grälsjuk gammal gubbe” men att hon inte menat att kränka AA utan att det var ett försök att liva upp stämningen. Det är viktigt att Kriminalvårdens tjänstemän vid sina kontakter med klienter inte använder ett språk som kan uppfattas som nedsättande eller kränkande och att en viss försiktighet bör iaktas när det gäller att skämta med klienter. Även om hon inte menat att kränka AA har hennes yttrande i den uppkomna situationen varit olämpligt.

När det gäller de av AA anmälda nedlåtande kommentarerna vid transporten till häktet Norrköping har AA enligt vårdaren missförstått diskussionerna. Kriminalvården finner att ytterligare utredning inte är meningsfull.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Kriminalvårdens hantering av hotbilden mot AA

Av utredningen i ärendet framgår följande. AA häktades den 9 oktober 2007. ar, men flyttades den 11 oktober till en häktescell. Han fick inledningsvis vara kvar i en arrestcell i häktet Kalm i samma häkte. På grund av överbeläggning transporterades han redan samma dag till häktet Växjö. AA placerades där inledningsvis på gemensamhetsavdelning, men flyttades till restriktionsavdelning sedan det kommit till personalens kännedom att han kände sig hotad och rädd. Personal i häktet tog också kontakt med polis och fick den vägen veta att AA hade fog för sin oro. AA transporterades till häktet Jönköping den 17 december och därifrån till häktet Norrköping den 18 december. Det nämndes vid beställningen av dessa transporter inte något om hotbilden mot AA. Den 21 december transporterades AA från häktet Norrköping till häktet Växjö. Vid beställningen av denna transport angavs att det fanns en hotbild mot AA och att denne skulle transporteras ensam.

Enligt 2 § andra stycket lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. (häkteslagen) ska den som är häktad behandlas så att skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. I detta ligger bl.a. att den häktade ska skyddas mot våld från andra häktade. Som en del i detta ingår den preliminära riskbedömning som enligt 4 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för behandling i häkte (KVFS 2007:1) omedelbart ska genomföras rörande en häktad. Det finns inte några särskilda bestämmelser om att polis eller åklagare ska underrätta Kriminalvården om hot som föreligger mot en häktad utan det åligger i stället Kriminalvården att inför en riskbedömning själv skaffa sig sådan information och i förekommande fall se till att den förs vidare inom myndigheten.

I det aktuella fallet har det varken vid häktet Kalmar eller vid häktet Växjö skett någon riskbedömning rörande AA. Om en sådan hade genomförts vid häktet Kalmar hade Kriminalvården sannolikt redan i detta skede fått reda på att det fanns en hotbild mot AA. Detta blev nu känt först sedan AA själv påtalat för personal i häktet Växjö att han kände rädsla och oro.

Vid transporten av AA den 17 december kände man således på häktet Växjö till att det fanns en hotbild mot AA. Den informationen förmedlades emellertid inte vid transportbeställningen. Inte heller beställningen av transporten från häktet Jönköping till häktet Norrköping innehöll denna information. Så borde enligt min mening ha varit fallet. Det hade också varit lämpligt att i AA:s journal anteckna de uppgifter som framkommit i det aktuella avseendet. Det finns visserligen en dag-anteckning den 13 december 2007, upprättad vid häktet Växjö, angående en "eventuell hotbild" mot AA. Innehållet i denna anteckning är emellertid inte särskilt upplysande.

Avslutningsvis vill jag rent allmänt framhålla att hot och våld mot bevispersoner utgör ett stort problem i den brottsbekämpande verksamheten. Det är viktigt att samhället kan erbjuda bevispersoner skydd mot sådana angrepp, eftersom det annars finns en risk för att dessa inte vill samarbeta med polisen. Detta gäller också för personer som är intagna i häkte eller kriminalvårdsanstalt. Jag ser mot denna bakgrund allvarligt på det inträffade. Häktena Kalmar, Växjö och Jönköping förtjänar kritik för sin hantering.

Nedlåtande uttalanden

Av 9 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (kriminalvårdslagen) följer att en intagen skall behandlas med aktning för sitt människovärde och bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalten. En intagen har å sin sida en skyldighet att visa respekt mot anstaltens personal och andra intagna samt rätta sig efter anstaltens ordningsregler och personalens anvisningar. De allmänna principer som denna bestämmelse ger uttryck för är relevanta även när det gäller behandlingen av häktade.

Anställda inom kriminalvården har en skyldighet att bemöta en intagen med aktning och ständigt göra avvägningar när det gäller vad de säger och gör. En kommentar som en person kan uppfatta som något positivt eller lustigt kan en annan person känna sig kränkt av. Kriminalvården har vidgått att samordnaren vid häktet Jönköping kallat AA för en "grälsjuk gammal gubbe". Enligt Kriminalvården har syftet med kommentaren dock inte varit att sära eller kränka AA. Oaktat syftet delar jag Kriminalvårdens bedömning att uttalandet var olämpligt.

När det gäller de av AA anmälda nedlåtande kommentarerna vid transporten till häktet Norrköping har Kriminalvården uppgett att de uttalanden som må ha fällts inte var riktade till AA. Jag är av den uppfattningen att kriminalvårdstjänstemän bör avstå från diskussioner av ifrågavarande slag när häktade eller intagna i anstalt närvarar. Sådana diskussioner kan nämligen lätt ge upphov till missförstånd. Utredningen ger dock inte stöd för någon kritik i denna del.

Vad som i övrigt förekommit motiverar inte något uttalande från min sida. Vad gäller Åklagarmyndigheten har jag samrått med chefsjustitieombudsmannen Mats Melin, som har tillsyn över åklagarväsendet.

Ärendet avslutas.